

D. D.
DISSERTATIO JURIDICA,
DE
**PRISCO IN PATRIA
SERVORUM JURE.**

PARS SECUNDA,

QUAM

SUFFRAGANTE CONSULTISSIMA FACULTATE JURIDICA
IN REGIA ACAD. ABOËNSI,

PRÆSIDE

MATTHIA CALONIO,

JURIS PROF. REG. ET ORD.

Publice ventilandam proponit

ANDREAS FABIANUS ORRÆUS,
Tavastensis.

In AUDIT. MAJORI Die XIX. Maji MDCCCLXXXIV.

H. A. M. C.

ABOÆ,

Impressa apud Viduam Reg. Acad. Typ. J. C. FRENCKELL.

АЛГАРД в СОСТАВЕ ДИЧИНОУЯЩИХ

Любовь свою

Свою

Алтарь венчалъ въ синевѣ
Богородицѣ въ земли.

Изъ земли

Свѣтъ въ землю възвѣши

Свѣтъ въ землю възвѣши

Земля О землю възвѣши

Земля О землю възвѣши

Земля О землю възвѣши

Земля О землю възвѣши

Земля

Земля О землю възвѣши

§. XII.

Postulat descripti ordinis ratio, ut in ipsam Dominorum in servos *poteſtatem*, & quæ quantave ejus olim in nostra gente fuerit amplitudo, qua licet diligentia, inquiramus. Ut vero, quæ de hoc argumento dicenda veniunt, rectius intelligi queant, repetendum erit, quod in limine præſentis opellæ jam inuiimus (a), tristiorem illam, quæ nostræ inspectionis est, servitutis speciem, eo jam tempore, quo familie communibus nullis sociatæ legibus in statu naturalis libertatis segreges agebant, suos cepisse natales. Quibus autem eo perventum fuerit gradibus, ut quæ primo primum suum ex humanitate procul dubio initium traxit, servitus, malorum tandem, quæ hominem in hac manent vita postremum velut evaserit, id quidem rem omnem & quæ sint hominum ingenia secum penſitantibus haud difficile erit intellectu. Est scilicet, quidquid & ſubtiliter magis & argute quam vere & folide a Philofophorum nonnullis in contrarium doceatur, evidens satis & manifestum, *poteſtatem dominicam* in statu naturæ sine *jure vitæ* & necis in servos vix ac ne vix quidem concipi posse. Eſflagitat fane ſuprema illa lex, ſalus universi humani generis, ut quæcunque hodie in civitatibus inter Principem & Patresfamilias, qua servos, divisa fuit jura, ea omnia, ubi nullus eſt Princeps,

H

in

(a) §. I. p. 3.

in hos singulos collata inque singulis eorum personis con-
juncta existere intelligantur. Quid namque est *domus* a-
liud quam *pūsilla* quædam *respublica*? Quid *Paterfamilias*,
quid *Servus*, quam *caput*, quam *civis* istius reipubli-
cæ? Si ex illa, quamdiu extra civitatem manet, *jus gla-
dii* tollere volueris, sublata simul erit omnis, aut privatæ
securitatis, aut communis pacis tutandæ conservandæ
que ratio (a). Per se autem clarum est, non ita hoc su-
mendum esse, ac si in exercitio illius juris nihil unquam
effet nefas. Quem enim ratio omni imperio posuit mo-
dum, ut non ultra quam æqui bonique natura permittat
exerceri queat, eundem & herili præfinivit, ex fine hu-
jus societatis pietate non lubidine metiendum. Sed quem-
admodum in civitatibus, nisi præter *naturalem* hunc im-
perii limitem, alii infuper constituantur *paetitii*, & ii qui-
dem sic obvallati, ut eōsdem, saltim non sine magno pe-
riculo transgredi queat Princeps, fieri haud raro assolēt,
ut in flagitium vertatur majestaſ, populoque tandem, vel
oppressa vel attrita ejus libertate, precaria admodum &
longissime infra legitimi obsequii gloriam dejecta induca-
tur

(a) Quæ vulgo ad negandum dominis in statu naturali
jus vitæ & *necis* in servos adferri solent argumenta, qualia fe-
re ea exposuit KOEHLER *Jur. Soc. & Gent. Specim.* III. §. 336.
seqq. ejus sunt indolis, ut si modo in locum domini & ser-
vi Principem substituas & subditos, ad idem *jus e civitate*
etiam qua tali tollendum valeant. An enim sanus quis un-
quam sibi persuasit existere vel in civitate *jus vitæ* & *ne-
cis*, quod non ex *jure belli* derivandum sit, vel quod in ali-
um quam *bostem*, quem in civitate mutato nomine *delinquen-
tem* dicimus, jutte quis exercere possit. Quapropter & o-
mnis hæc controversia in logomachiam abire videtur. Cfr.
THOMASII *J. N. & G.* p. 271. 272.

tur parendi conditio: ita qua ratione, & multo quidem
 facilius idem qua dominos & servos in statu naturali
 degentes & evenire potuerit & re ipsa evenerit nemini
 esse potest obscurum. Oppido multa sunt, quæ faciunt,
 ut nullis licet pactiorum formulis constrictus, dominatio-
 nem tamen suam ratione circumscribere quadantenus co-
 gatur Princeps, etiam quem superbia, ambitio & sui ju-
 dicii imbecillitas ad tyrannidem aliquanto proniorem red-
 dant. Verum nisi aut sui ingenii bonitas, aut cum lon-
 giori futuri providentia conjunctum lucrifaciendi studium,
 dominos suo ipsorummet arbitrio viventes, a crudelitate
 avocare valeret, certe nulla fere servis relicta erat via,
 qua eorum improbitati obviam irent. Dicet forte quis,
 nihil obstitisse, quo minus & hi pactis suæ securitati prospic-
 cerent. At quotumquemque servorum fuisse existimabimus
 cui dominum sibi eligendi, & de serviendi legibus cum illo
 transfigendi facultas contigit? Fac etiam contigisse, an quid
 inde praesidii accessisse credes ad servum, cui vitæ con-
 cessio pro beneficio fuit, & vires, quibus dominum ad
 pactum servandum compelleret, plane deerant. Etenim
 verissimum est illud HOBESII: *Pacta per se praestare nil
 possunt. Verba enim sunt: dumque verba tantum sunt non
 timentur, ideoque ad securitatem hominum per se sine armis
 inutilia sunt (a).* Necesse ergo erat, ut in hoc statu ser-
 vorum sors a solis, prout jam diximus, dominorum pen-
 deret ingeniosis, in quibus quam infida ipsis esset vel paulo
 tolerabilioris vitæ cautio, unius, inter innumera alia,
 CATONIS Censorii docebit exemplum, Viri justitiae & æ-
 quitatis laude præ cæteris omnibus in Romana gente eo

(a) Leviathan, c. XVII, p. 83.

usque florentissimi, ut quasi *virtutum omnium auctor* C^t
 CERONI celebretur (a). Is namque licet in servos, qui
 capital aliquid admisisse viderentur, ea uteretur religione,
 ut supplicium nunquam de iis sumeret, nisi postquam da-
 minati essent conservorum etiam judicio; mancipiis tamen
 senio confectis, operasque præstare amplius non valenti-
 bus, adeo durum fe præbuit, vincente felicet justitiam
 avaritia, ut subtrahitis necessariis alimentis fame eadem
 misere perire sineret (b). Quam itaque facilis dominis a
 moderato suæ potestatis usu ad ejusdem abusum, & a ju-
 sto coercitionis modo ad immanem fæviendi procacita-
 tem fuerit transitus, nullo hinc negotio perspicitur. Sed
 adhuc *homo* erat servus, vix ullis educationis deliciis a
 domino dignoscendus. Ubi vero, latius pedetentim extensis
 rerum dominiis, facultatum inæqualitas notabilias quoddam
 inter utrumque invexisset discriminem; & gliscente hinc super-
 bia, in mores abiisset ista fæviendi licentia, maximæque par-
 tis animos male fana occupasset persuasio, nullum turpe esse
 quod in servum exereceretur crudelitatis genus, huicque nul-
 lam unquam fieri posse injuriam, vix familiae regendæ ido-
 neus haberí poterat, quisquis cum CHRYSIPPO, aut alio
 quodam tristioris supercilii Philosopho contendere aude-
 ret, *Servum nihil aliud esse quam perpetuum mercenarium*
 (c). Dubitari tum cœperat, an ex eodem, quo dominorum,
 luto coagmentata essent servilia corpora, & an ejus-
 dem dignitatis animabus regerentur. Quo autem ex eo
 tempore magis magisque in miseris hisce, foede & igno-
 miniose habitis, hebesceret æqualitatis, ad quam natura fa-
 eti

(a) *De Finib. Lib. IV. c. 16.*(b) PLUTARCHUS in *Catone*.(c) SENECA *de Benef. Lib. III. c. 22.*

eti erant, sensus, & quo, evilescientibus indies suis ingeniiis, homines se esse, obliuisci ipsimet magis viderentur, eo quoque fortior adesse putabatur dubitandi ratio, fortuna ne an natura servum fecisset. Saltim plerique re & factis, apertissime demonstrabant, non aliam sibi sedere opinionem, quam secundum quasi hominum genus (a) servos esse. Atque hinc jam præceps fuit ad illud extremum lapsus, quo exuta velut his omni plane humanitate, non ex imperio, ut fere haec tenus, sed ex dominii jure cum illis agendum existimabatur. Eo vero momento, quo in proprietate esse cœpit servus, ut quod in jumento, quod in re tua quacunque, tibi liceret, idem nec in servo nefas esse crederetur; tum ultimum suum complementum nostra est absoluta illa & ~~avantijus~~ dominica potestas, quæ præter unum domini solius arbitrium, nulos alias agnoscet limites. Genuit sic servitatem & sovit, quæ naturalem humano generi feritatem excepit, & statum naturalem induculo semper nexu comitatur, *barbaries*. Quæ & ipsa effecit, ut condi demum cœptis civitatibus, per multa saecula tantum non inconcussus persisteret rigor ejusdem & durities. Præterquam enim, quod stolidè omnino egisset, qui ex abolitione domesticæ jurisdictionis, qua sola, ante rem judicariam publicam exquisitiōri adecuratione constitutam, privatam pacem contineri quisque videt, ordinandæ civitatis initium faciendum duxisset; ita nec sperari debuit, ut vel publicis judiciis pro præsentī rerum statu rite formatis, cui adsueverant imperio, mox se abdicarent patres familiarum. Hinc, si qui essent altioris animi Principes, qui privatam illam Majestatem civili imperio, secundum fanæ rationis regulas, ad ipsa hu-

manitatis jura protegenda, instituendo, non satis convenire; huicque suum constare non posse tēnorem, nisi prorogata ad singulos civis persona; excussoque ideo fui ævi præjudicio, *servos* quos vocabant, publica tutela haud indignos esse, intelligerent: inveteratæ iis serviendum erat consuetudini, & id exspectandum tempus, quo, dominata barbarie, sensim deferveret effrenior illa potestas, & subacta, molliori morum & vitæ disciplina, pristina ferocia, servum quoque ad civilem libertatem participandam admitteret. Hac fere, nec alia, in singulis pæne gentibus progressionē, vel sursum versus vel retro latam fuisse servitudinem Annales ad liquidum commonstrant. Saltim in nostra gente ea, quæ diximus, fuisse dominicæ potestatis fata, ex sequentibus palam fiet.

§. XIII.

Quæ cum habitari primum cœptns est orbis Scandinavianicus, apud Aborigines nostros servorum fuerit conditio, id propter summum monumentorum ex isto ævo defectum alta adeo consepultum jacet nocte, ut certi quid super ea re statui vix posse videatur. Conjicere tamen ex rerum ipsarum argumentis fas est, intra humanitatis quosdam terminos suam in illos potestatem patres familiarium, saltim ut plurimum, coercuisse. Etenim Forniotheriano ævo, quamdiu tantum non ab omni civili imperio immunes per desertas vagarentur solitudines, & vel *idem venatus viros pariter ac feminas aleret*; vel *armenta solæ & gratissimæ essent opes*; vel *arva per annos mutarent*, segetemque, excisis silvis, farmentorū favillæ imperarent, vastis camporum spatiis huic frumentandi modo facilitatem

tem præstantibus (a): tamdiu inquam fieri aliter non potuit, quam ut & rariores existerent servi, & si qui existerent, non multo a suis dominis intervallo se juncti vi-derentur. In tanta namque omnium indigentia, & inter tot vitæ suopte arbitratu tolerandæ opportunitates, cum nondum vel habendi, vel dominandi cupido, vel honores, vel tituli cruda nostratum vexarent pectora, cogitare vix possis ullum, qui aut nimios sibi sumere auderet spiritus, aut ex aliena fævitia cuncta perpeti, quam in libertatem femet adferere mallet. Ex quo vero erraticæ vivendi rationis pertæsi, fixis certisque sedibus eleætis, rem frumentariam in potioribus commodioris vitæ præfidiis habere, adque eam idcirco subætis agris diligentius exercendam animos adpellere cœpissent majores, primum tum jam gradum, quo a statu feritatis ad socialis vitæ cultum disceditur, emensi, ambigi quidem nequit, auctum quadan-tenus servorum numerum & adstrictiorem redditam ser-vitutis ipsius formam. At tantuu abest, ut mox in ista, quæ adhuc viguit mutui convictus simplicitate, exorta credi debeat odiosa inter *ingenuos* & *servos* distinctio, ut potius qualecunque ejusdem natales ex isto arcessendi videantur tempore, quo proiecta jam agricultura, & turbato prisco facultatum æquilibrio, quotquot fere lautiori uterentur fortuna, occupatis commodissimis fertilissimis que per singulas regiones & maritimam præsertim oram locis, supra cæteros eminere, & imperii quandam speciem in finitimas sibi familias, quibus angustior effet supellex, adfectare inciperent. Probabile tamen non est, hu-manitatis jura servis tum penitus fuisse ademta. Neque for-

(a) TACITUS *de mor. Germ.* c. 5. 26. 46. cfr. CÆSAR *de Bello Gall.* Lib. IV. c. 1.

forsitan id prius factum, quam post ODINI tempora, & cum jam maturitatem aliquam consecuta essent Ejus instituta. Notissimum est vaserrimo huic advenae id cum primis propositum fuisse, ut pacifica gentis nostræ ingenia ad bellicæ virtutis studium inflechteret; atque hoc con filio, quod satis perspiceret vix illa re alia quam religi onibus & superstitione humanas efficacius moveri mentes, eum docuisse, fortitudinem reliquarum omnium virtutum esse caput & principium; hinc iis, qui in præliis strenue se ges sisserent, congestis grandioris molis tumulis & erectis cippis post fata etiam honores habendos: quotquot inter pugnandum occubuisserent, divitique locupletati præda ad numerosas Walhallæ portas accessissent, Diis acceptissi mos futuros: Eos solos consummatissima in cœlis gaudia merituros: Servos contra, qui agris illaborarent & quieta domus ministeria exsequerentur, in Thoronis minorum gentium Dei aulam ablegandos, ibique gaudio quidem & voluptatibus, sed minus exquisitis perfruituros. Callidam autem hujusmodi doctrinam, rufis populi animis insinuatam, quod magnam insequi oporteret rerum fere omnium conversionem, facile est ad intelligendum. Non quidem is ejus fuit effectus, ut vomeres & ligones prorsus abjicerent, inque gladios & tela commutarent Septemtrionales. Neque enim id ab *Odino* intentum fuit, ceu vel ex binis, pro messis ubertate supplicationibus, quas Diis quotannis habendas decreverat, ad oculum illud colligitur. Effecit tamen, ut plerorumque mentes incesseret opinio, militiam unam honestissimam & ad hujus pariter ac futuræ vitæ felicitatem sibi procurandam aptam maxime esse occupationem; eam itaque solam, & quæ hujus imaginem quandam referret venationem, viris, ac liberioribus

bus ingenii convenire: agrorum ex adverso cultum meticulosis ac servilibus animabus, feminis item ac senibus esse relinquendam: certe non aliud, quam quod a bellicis negotiis vacuum foret, tempus sordido labori impendi debere. Necesse autem hinc erat evenire, ut vilesceret sensim agriculturæ honos: ut ingenuis omnis in armis posita videretur gloria: & ut servi ad rusticas operas, liberis quippe manibus pæne jam indecoras, peragendas strictius manciparentur. TACITI tamen adhuc ætate verberare servum ac vinculis & opere coercere rarum (*a*). Quo vero insigniorem, progrediente tempore & dignitatum & auctoritatis & fortunarum inter cives inæqualitatem continua progenuerunt five bella, five latrocinia terra marive suscepta; quo secundiora eadem, invecris exoticis divitiis circumquaque sparserant ignoti antea luxus femina; quo tum magis necessarium evasit providere, ne bellatoribus hisce & prædonibus auro armisque nitentibus panis de- esset: & quo propterea utilius viñum est, quam fieri posset numerosissima ex his expeditionibus captivorum accessione, *Servorum* quotannis, classem locupletari (*b*): eo etiam hi durius indies & arrogantius cœperant tractari, donec tandem ab ingenuis, quos & in longinquis suis profecionibus peregrinis aliquantis per moribus insectos dixeris, in rerum numerum ignominiosissime amandarentur. Sæculo jam, ut videtur, post Natum Christum tertio, HERVORA, filia AGANTYRI, indignissime tulit jocum servorum Parentis sui, qui ferociam illi suam exprobaturi,

(*a*) *I. cit. c. 25.*

(*b*) Cfr. omnino STEUART *Principl. of political Econ.* Lib. I. c. 7. *toto.*

vili mancipio' patre eam progenitam singebant (*a*). HEIDRECUS Rex novem habuit servos e Scotia raptos, servitutem suam ægerrime ferentes (*b*). Contumeliosissimam quoque *Heidreco* mortem comminari sibi visus est, reverfus e cœlis Odinus, cum assumta GESTI *eæci* persona a servis eum interfectum iri prædixerat (*c*). Nec levi se ignominia adfectam putavit HLAUDUR ejusdem Regis *Heidreci* ex captiva sua Hunalandiæ Regis HUMLT filia SUAFA filius, quod sibi dimidium paterni regni hereditario jure poscenti, servilium objiceretur natalium obscuritas (*d*). Et five historia five fabula sit, EIJSTENUM cognomine *Malum*, Upplandensium in Norvegia Regem, devictis a se Thrandhemensibus duas obtulisse pacis conditiones, ut aut servum suum *Thorerum Faxe* aut canem *Saur* Regem fibi eligerent, eosque canem servo prætulisse, concludere etiam inde licet, quam de servis abjecte fenserint Aquilonares nostræ gentes (*e*). Qua procul dubio

(*a*) *Hervar.* S. c. VI. p. 85.

(*b*) *Ibd.* c. XVI. p. 238.

(*c*) *Ibd.* c. XV. p. 152. *Hervoræ* autem & *Heidreci* ætam in tempora fere incidere YNGUII junioris docet SCHÖNINGE Norges R. Hist. Part. I. c. 2. §. 19. p. 111. cfr. LAGERBRING Svea R. Hist. P. I. c. 3. §. 17. Vixit vero YNGVIUS II. ex supputatione Schöningiana circa annum Christi 265.

(*d*) *Herv.* S. c. XVIII. p. 166.

(*e*) STURLASON *Saga Hakonar Goda* c. XIII. Edit. Schöning. P. I. p. 136. Utrum vero cum Illustr. nostro LAGERBRING I. cit. cap. 3. §. 24. p. 112. & SUHM Crit. Hist. af Denmark Vol. III. p. 288. seqq. inter aniles fabulas hanc narratiunculam rejicere velis; an cum SCHÖNINGIO I. cit. c. 3. §. §. 19. 22. pp. 188. 191. 194. non absurdiorē illam esse con-

bio ex re veteres quoque Mythologi, qui ut primordia civitatum augustiora faciant, divina humanis miscere solent, occasionem arripuerunt eudendæ de HEIMDALLE-
RO DEO fabulæ, ac si is ex tribus diversis uxoribus, servos primum, deinde *ruficos*, tandem *nobiles* procreasset (a). Quidquid sit in confessio esse arbitramur, circa postrema regnantis familie Ynglingicæ tempora ad summum usque rigorem exasperatam fuisse servorum conditionem (b). Saltim quæ tum compilari & in scripturam redigi cœptæ sunt leges, quas, si quæ recentiore manifesto arguunt manum ex illis demseris, nihil fere continere aliud quam quod consuetudine retro obtinuit, unusquisque per se intelligit, eam nobis jam sicut servilis status miseriam, quam sine acerbissima indignatione cogitare vix possunt, nisi quorum animi ad omnem ex alienis malis doloris sensum penitus occalluerunt. Si tamen & illam levibus non nullis adspersam invenerimus humanitatis reliquiis; fortassis acceptas has referemus famosissimo INGIALDI, da-

tendas, quam ut, quibus accidisse fertur temporibus, conveniat, nostra parum refert. Utcunque enim accipiatur nostræ semper thesi probandæ inservit.

(a) Prolixius, ex veteri Oda *Rigsmal* de hac Mythologia agit TORÆUS *Hist. Norveg. P. I. Lib. X. c. 4. p. 415.* cfr. SUHM *om. Odin Lib. III. c. 1. §. 7. p. 207.*

(b) Vix ante sæculum a N. C. quintum omne servitutis opprobrium experta fuisse Germanorum mancipia, atque ea re deceptum LEHMANNUM *Chron. Spir. Lib. II. c. 20.* primam servitutis apud Germanos originem ad illud ævum retulisse, observat THOMASIUS, in *Diss. de jure stat. Imper dandæ civit. §. 18.* quod igitur nec in nostra gente prius, verum potius aliquanto serius accidisse, ex ipsis rerum conversionibus claram est.

minatae apud plerosque memoriae Regis, facinori, in obortos per provincias *Regulos*, id est, opulentiores familiarum patres, potentia sua ad infirmiores opprimendos, abutentes, admisso; quippe quo Eum publicam plebis libertatem, & quoddam ejus etiam in mancipiis simulacrum in tantum adseruisse, in quantum surgenti privatorum tyrannidi remoram objecerat, luculentius est, quam ut jam demonstrari debeat.

§. XIV.

Describunt scilicet Jura nostra servos tanquam connata singulis hominibus libertate privatos (*a*): tanquam ab omni cum ingenuis juris consortione exclusos (*b*); & tanquam publica securitate destitutos (*c*). Exequant illos jumentis & equis (*d*). Imo ipsam servi adpellationem adeo

(*a*) *XVII. 1. DrB. ÖGL. - - - Tba är Thral ogilder, thy at ban var egb Folkfräls.*

(*b*) Hinc esse i *Lögmann* & esse i *annodugxdom* opponuntur *XVII. 1. ÅB. ÖGL.* Hinc & *Erlingus Skialg* prohibitionem regiam, de frumento a meridionalibus ad boreales Norvegiae oras non transvehendo, elusurus, hanc commentus est fraudem, ut servis suis, frumenti, quo Emptori opus erat, venditionem præcipere, impunes eos futuros prævidens, quia *tbeir ero eigi i Lögum eda Landsretti med ödrom Mannom.* STURLÆS. S. Olaf's S. c. 123. T. II. p. 186.

(*c*) *XVII. ÅB. ÖGL. in pr. ubi in servitutem redigere describitur per Manbålgdb af banum taka.* Unde cum manmittendus quis esset, necesse erat ut *Manbålgdb lyfis a ban,* i. e. ut eum in posterum publica securitate fruiturum sullen-niter in judicio promulgaretur.

(*d*) *LIII. JB. UpL. CX. ManhB. WestmL in rubr. Um-fa mans ok Hemubion. I. WinsOB. ÖGL. Thral skal köpas . . .*

adeo judicant infamiae plenam, ut eam in gravissimis, quæ in liberum hominem jactitari unquam possent, convitiis numerent (*a*). Quæ quidem omnia plus satis ostendunt servum non tam pro *vili* habitum quam *nullo*, eumque in *dominio* fuisse positum, & *dominio* quidem adeo usque *absoluto* ut quidquid statuere vel facere de eo domino placeret, id omne extra publicas tabulas esse censeretur. Hinc & dominus, quum respectu habito ad *colonum* suum vel *mercenarium* saepius *JordDrott*, *LandsDrott* & *LönarDrott* adpellari solet, quoties ad *mancipium* ejus referretur mentio simpliciter plerumque *Drott* & *Lavarder*, ad illimitatam suam potestatem indigitandam nuncupabatur (*b*). Sicut vero ex *jure dominii* hæc ipsa fluebat potestas; ita ejus amplitudinem, secundum singula, quæ dominii notionem ingrediuntur jura partia- lia speciatim considerabimus.

§. XV.

Primum, quod in idea *dominii* nobis occurrit, *jus est de ipsa rei substantia pro arbitrio disponendi*, quod uno

I 3

vo-

sum Häst. Lib. V. 31. SkåneL. Wärder Manz Tbräl drápins, tba seal eij - - - bálder ån fore annat få manz, um tbet vare drápít. cfr. *Legg. Fris. Tit. IV. de servo aut jumento alieno occiso.* GEORGISCH p. 417.

(*a*) *XXXIV. ManbB. SudermL. XXXVIII. BygdB. ÖGL. XX. 4. BjörkR.*

(*b*) vid *XVII. 2. SkL. XXII. ÅB. IX. 1. BygdB. & XIII. RätL B. WGL.* item *II. 10. VI. 6. GottlL.* De origine autem vocis *Lavarder*, cui cognatum Anglicum *Lord*, videantur in primis *STJERNHIELM* in *Ind. ad LL. Westrog. & IHRE* in *Gloss. vocibus Lad & Lavard.*

vocabulo *proprietatem* dicunt. Ex hac autem ut varia propullulant jura specialiora; ita qua servos principem in illis locum occupat *Jus vitæ & necis*, vi cuius non soli modo Patrifamilias, sed & uxori ejus ac liberis, & castigare, & membris mutilare & occidere pro lubitu, & noxæ dare servum omnimode licebat (a). Laudatum quippe jus, non amplius, ut olim in statu naturalis libertatis, ex *imperio & jure belli*, sed ex *dominio* ad hos ipsos pertinere credebatur. Si quanta in Romana, tanta etiam in nostra gente hoc ævo exstisset morum corruptio, non dubitandum, quin horrenda carnificinae spectacula hæc licentia edidisset, Historicisque nostris, infamem *Vedionis Pollionis*, qui ob fractum chrystillinum servos, nova crudelitate, murænis objiciendos jubebat (b); & *Umbriciæ*, matronæ, quæ ex levissimis causis ancillas atrocissime tractabat (c), memoriam, domesticis exemplis refricandi ansam suppeditasset. Verum sanctius in septemtrione vivebatur. Non sic quidem ut omnem hinc truculentiam exulaſſe credas. Id enim nec morum, quæ tum erat asperitas credere finit, nec ipsa servitutis indeoles, quæ in humanissimis etiam cætera gentibus, ceu vel hodierna id docent exempla, multum semper secum trahit inhumanitatis (d). Sic tamen vivebatur, ut per ludum aut jocum,

aut

(a) VI. 9. *ManbB. UplL.* Ebvat ofræſt folk ljuter - - af Bonden, ållås Husfrun ellå barn tberå - - - bvat tbet år bålder i dropum ållå fôrum vari alt ogilt i allum botum, XLIV. 4. ibd. Bôte - - ållå givi ut Malsågbandenum Thralin fori gjård fina. cfr. XLIV. *ManbB. WestmL.* De reliquis Germanis vid. HEINECC. *Antiqq. Germ. Lib. II. c. 5. § 3. 4.*

(b) SENECA de *Ira Lib. III. c. 40.* & de *Clement. Lib. I. c. 18.*

(c) 1. 2 ff. de bis qui sui vel alieni juris sunt.

(d) Rectissime hinc MONTESQUIEU. de l' *Esprit des Loix*,

aut pascendorum oculorum caussa, in miseram hanc trembam saevitum, aut exquisitiora aliqua ad cruciandos servos tormentorum genera adhibita fuisse, annalibus, nulla tantæ crudelitatis vestigia monstrantibus, minime sit credibile. Saltim absque fonticis caussis occidere servum fumum, quod nec benignum nec utile illud esse videretur, in honestum & sordidum nostratibus judicatum, vel ex singulari isto colligi poterit artificio, quo, ut infra pluribus dicetur, ne eum noxæ daret dominus, præcavere Jura studebant. Justæ interea castigationis modum truces & iratos Patres familias haud raro excessisse, & durius, quam pro æquitate, in delinquentes servos animadvertisse, negari tanto minus debet, quanto certiora in legibus ipsis ejus rei comparent exempla. Vox Thrálbárja a Thrál & antiquo bárja, cædere percutere, conflata, cujus in Jure Christophoriano adhuc dum superstitis (a), genuinam notionem nobis pandit Jus Juticum (b), satis superque innuit, ser-

VIS

L. XV. cb. XV. in pr. L' ESCLAVAGE proprement dit - - - qui rend un homme tellement propre à un autre homme, qu'il est le maître absolu de sa vie & de ces biens: Il n'est pas bon par sa nature: il n'est utile ni au maître, ni à l'esclave; a celui-ci, parce qu'il ne peut rien faire par vertu; à celui-la, parce qu'il contracte avec ses esclaves toutes sortes de mauvaises habitudes, qu'il s'accoutume insensiblement à manquer à toutes les vertus morales, qu'il devient fier, prompt, dur, colère, voluptueux, cruel. Veritatem rei testantur quotquot habentur Itineraria adcuratius prescripta, quippe quæ de Hispanorum, Anglorum, quod mireris, & Batavorum in servos suos a Mauris coemtos saevitia, ea narrant, quæ nisi multitudine testium suffulcirentur, fidem vix invenirent.

(a) *XV. DrápmB. med vilja.*(b) *Lib. III. c. 32. End vorder man trælbord, sau at mund*

vis velut proprium fuisse sic percuti & mulcari ut confractis ossibus, loco se mouere non valerent. Adhuc BIRGERI Ducis temporibus, cum ad compescendam privatæ vindictæ, quæ cuncta haetenus turbaverat, licentiam, sanctioretur, ut quisquis publicam pacem deliberato consilio fregisset, tanquam reus violati juramenti regii, proscriptionis sententiam incurreret, diserte cavebatur, ne hæc poena ad servos extenderetur, quippe quibus, proscriptionem videlicet, qua servitute liberarentur, pro insigni beneficio habituris, peccandi tantum audaciam ea re additum iri, facile erat prævidere (a). Parum quoque abest, quin rideant leges servam, quæ excoriatam senet querere sustineret (b). Quum vero excoriatio in levioribus esset animadversionibus, haud difficilis inde est conjectura, qualis fuerit, quæ in durioribus numeraretur, coercitio. Nemini autem mirum videbitur, quod jus hoc vitæ & necis, licet in reliquis Germanicis gentibus mature satis

kand ei bære sig selff aff den sted, men agis eller bær is derfra, saa at band ligger der af benbrut og uför. Occurrit & hæc vox eodem sensu in Reginæ MARGARETÆ Privilegg. civitt. Danie concessis c. 45. apud ANCHER in Accessionibus ad T. II. Hist. Juris Danici p. 42. cfr. IHRE I. c. voce Trål, & LOCCENIUS in Lex. Juris, voce Trålbár.

(a) XV. EdsöB. ÖGL. Thy at vare tbet sva, at ban (Thrål) matte biltugha fara, tha bruti ban gjärna Edbsörít, tbertil at sedan biltugha vara.

(b) Sic VI. BardB. WGL. de incendiariis in flagranti criminis atrocis cæsis dicitur, Vårdbe Åldara bardge, tha fa aldrig mere rått a sik än badstrukin Huskona. VII. ibd. de Luddionibus: Havi ok thole tbet sum ban fek. Bidhi aldrigh håldär rått än Huskona budstrukin. cfr. Fragmenta Legg. Westmann, adnexa pag. 51. in fine.

tis vel patribus familiarum ablatum, vel saltim, ne in enormiores prorumperet abusus, restrictum quadantenus & imminutum fuerit, apud nostrates tamen, quamdiu duraret ipsa servitus, illibatum persistenter. *Wifgothi* in Hispania, novioris Romani Juris in servos humanitatem æmulati, sæculo jam quinto sanxerunt, ut, qui ex disposito malitiæ servum suum vel ancillam, seu per se, seu per alium quemlibet, extra publicum examen occidere præsumisset, profacti ejus temeritate libram curi fisco persolveret, atque insuper perenni infamia denotatus, testificari ei ultra non liceret (a). Apud Francos quoque CAROLUS Magnus sæculo octavo exeunte, ad exemplum legis Mosaicæ (b), potestatem dominicam sic circumscriptit, ut, si quis percussisset servum suum vel ancillam lapide vel virga, & mortuus fuisset in manibus ejus, reus esset; si autem uno die supervixisset, vel duobus, non subjaceret pœnæ, quia PECUNIA ejus esset (c). Multo vero arctiores eidem terminos posuit filius ejus LUDOVICUS Pius, quippe qui dominum, si servum proprium, sine conscientia judicis, occidisset, excommunicatione vel pénitentia biennii rectum sanguinis emundare jussit (d). Ex quo tempore obsoleuisse paullatim apud reliquos etiam Germanos jus istud vitae & necis, quod cum aliis plerisque commune olim habuerant, HEINECCIO est observatum (e). Unde & in *Speculo Svecico*, qui servum suum sine judicis auctoritate occidit majori jure DEO ad pœnam & judici ad emendam teneri adfirmatur, quam si alium

K

ali-

(a) Legg. *Wifg.* VI. §. 12.(b) *Exod.* XXI. 21.(c) *Capit. Lib. XVI.* c. 11. GEORGISCH p. 1513.(d) *Capit. Addit. IV.* 49. *ibd.* p. 1811.(e) *Antiquitt. Germ. Lib. II.* c. V. §. 8.

aliquem occidisset (a). Quid? quod eodem *Jure*, servus, si ei morbo decubenti dominus suam subtraxisset opem, eumque domo sua ejecisset, recuperata valetudine in libertatem adserendus pronuncietur (b). Sed maturius his populis, & veritatis cœlestis lux & humanitatis quædam aurora adfulsit. In *Suecia* autem nostra medio adhuc fæc.
 XI. *tenellus* admodum erat *Christianismus* (c). Ab *Italia* etiam & *Græcia*, regionibus reliquarum veteris doctrinæ quasi depositariis, remotiores nostrates spissiori & longiori barbariei obvolvebantur nocte. Forfitan &, tanquam avitæ suæ libertatis cæteris omnibus re ipsa amantiores, diligentiores, ne ulla ejus temere privarentur particula, agebant custodiā. Hinc, utut exeunte iam sæculo XIII. *BIRGERO Magni* Regi æquum videretur, quod *ingenuis*, idem & *servis* contra alienam violentiam præstari securitatis beneficium, domino tamen integra adhuc dum ex arbitrio de illis statuendi relicta est facultas (d). Quam nec, ante abolitam penitus servitutem, generali ulla lege restrictam novimus. Solum *Jus Wisbyense* crudelitatem dominorum coercet, & quidem sub comminatione dimidiæ, qua simile in ingenuum scelus piandum fuisset, mul-
 etæ

(a) c. LV. Edit. SCHILTER.

(b) c. LII. ibid.

(c) Luculentissimum ejus rei testimonium perhibet historia INGONIS Regis & Blot-Sveini: unde & in antiquissimo annalium hyperboreorum monumento *Orkneyinga Saga*, Hafniae 1780. edito, occasione ejusdem historiæ, p. 98. expresse dicitur *Tba var i Suitbiod ung Kristni.*

(d) VI. 9. *ManbB. UpL*. *Ehvæt ofrâlst folk ljuter ållâ góðr, Tba vari sva gilt i botum sum allir frâlsir: utban Bonden ållâs Husfrun, ållâ barn thera &c.* ut supra p. 68. not. (a).

etae (a). Verum ut generatim in municipiis citius laeti-
usque effloruit publica libertas; unde & in illis mitiorem
semper extitisse servorum conditionem antea notavimus
(b); ita nec dubitandum, quin & commerciorum cum cul-
tioribus quibusvis gentibus frequentia, & creberrimae o-
pulentissimorum undique hominum in celeberrimum hoc
emporium migrationes, eo jam tempore, quo peregrinis
Principibus clientelae quodam jure obnoxii vivebant, hanc
in servos lenitatem legibus fanciendam Wisbyensibus per-
fasserint (c).

§. XVI.

Proximum quod ex *proprietate* conseq**ue**batur jus,
jus erat *alienandi servi*. Licebat itaque domino mancipi-
um suum *permutare* (d), *vendere* (e), in *dotem dare* (f),
& quocunque legitimo titulo dominium ejus in quemli-
bet alium transferre. Quoniam vero, ex Jurispruden-
tiæ hujus ævi principiis, domino, secus quam hodie, jus
erat,

K 2

(a) *Lib. II. c. 38. §. 11.*(b) vid. *supra* §. 10. p. 35.(c) cfr. Prologum *Juri Gotland. Munic. præmissum.*(d) *XVI. in pr. &c. §. 2. item XXXIII. 1. Wadb. och Sa-
ram. ÖGL.*(e) *I. WinsOB. ÖGL. Nu vil Bonde Tbrål sin fälja, han
skal med vin ok vitne köpa sum Häft. XXIII. EgþnsB. ibd.
Tba skal Fostra med fästum köpa. cfr. XXII. 1. 2. TbjuvB.
WGL. STURLÆS. Olof Tryggv. S. c. 5. p. 192. ODDE Munck
om Oloff Tryggv. c. 4. §. 15. item Capit. Caroli M. de a. 779.
c. XIX.*(f) *XVI. 2. GiptB. ÖGL. Nu áru thet annödugb hjon, ár
til omynd gjord áru &c. cfr. Spec. Suevic. c. 56. p. 38.*

erat, rem suam mobilem a quo demumcunque, etiam *bonæ fidei* posseſſore, vindicandi; hinc ut, mota forte de evincendo lite, suum emtor auctorem laudare, & evictio-
nis ab eo præstationem impetrare posset, neceſſe fuit, ut venditio servi, pari plane modo ac jumenti, aliorumque mobilium, præsentibus fieret *mediatoribus* ac *testibus* (a). In emtionibus autem ætatem mancipii, & corporis sanitatem ac robur, spectata fuſſe, per se patet; quibus in rebus ne deciperentur emtores, privatæ eorum prudentiæ ac circumspectioni leges permisſe videntur. Sed eum animi vitia occultari facilius poſſent, emtoris autem interefſet, ne ſervum acciperet improbum & ad ſcelera quæ-
vis patranda proclivem: hinc ut omnibus ab hac parte fraudibus obviam iretur, lege ſic cautum fuit, ut omne a quibuscunque ſervi delictis periculum ac dænum, ad finem usque proximi a facta venditione mensis, ad venditorem, quod mercis ſuæ nævos dolose reticuſſet, per-
tinere (b). Quæ quidem legis provisio, id ſimul invol-
viſſe

(a) vid. loca allegata p. 73. n. (e).

(b) Hunc, noſtro qualicunque judicio, ſenſum fundere viderur *XXII. 1. ThjuvB. WGL.* Bonde ſkal vårdbe ſa år ſål Tbrål ok Ambut them är kópir, badi ny ok niðar þar náſtu, firi brote án firi gridbum allán aldár. Difſimulare tamen haud debemus locum ſubobſcurum varie ab interpretibus redditum. LOCCENIUS eum fit vertit: *Idem* (Mediator) æſtimabit pretium pro venditore mancipii & servi & pro emtore, tam luna crescente quam decreſcente, pro delicto & pace, tempore quoconque violata. Vidiſ intelligibilem nullum ex hac verſione ſenſum exſculpi poſte LUNDIUS, eamque ideo ſic emendavit: *Venditor servi & servæ morbo vitiove non tantum per- petuo, verum etiam temporario, tam luna crescente quam decreſcente, & noxa etiam atque capitali fraude ſolutos eos emtori*

visse videtur, ut si intra hoc tempus, exstantibus indiciis
adpareret, mancipium secessioris esse indolis, emtori li-
K 3 be-

præstare debet. Et obversatum quidem Celeb. Viro I. i. ff. de Aedilit. Edict. satis adparet. Neque longe hinc abit STIERNHÖÖK de Jure Sv. & Gotb. Lib. II. c. 4. p. 210. ubi *cavere oportuisse dicit venditorem, ut babile esset mancipium tam novilunio quam plenilunio & quod morbo sottico non laboraret.* Sed & hos veram Legislatoris mentem adsecutos non fuisse palam est. Arbitramur scilicet primo, formulam *Bonde skal vårdbe* non nisi de *præstatione* damni ac periculi accipiendam esse, hic quippe tollennis ejus in Jute est significatus. Exempli loco allegasse juvabit XI. i. AB. WGL. ok aldri skulu Fränder bans vårkum vardā “nec unquam cognati ex ejus delictis teneantur” XXV. ManhB. UpL. Giör Madber annän saran: *Han skal varda ypnun sarum til dagx ok jamlanga - - - præstabat (ut recte ipse LUNDIUS) periculum vulneris intra annum & diem*” XII. JB. LL. in pr. köper man jord aff androm vårdbe then jord, som bona såldbe; och hemule then vård som köpte i. e. Venditor evictionem præstabat terræ venditæ &c. cfr. VII. JB. StL. & IHRE Gloss. voce *vårda* p. 1084. Phrasij deinde *Ny ok nidár thar nástu*, non temporarium aliquem, aut ad certas crescentis aut senescentis lunæ phases redeuntem morbum, qualem comitiale malum, insaniam &c. esse fingebant veteres, sed *proximum tantummodo mensem*, familiarissimo in antiqua lingua idiotismo, designari evidenter esse putamus, quam ut negari id debeat. Sic exules e Gotllandia in Græciam profugos, supplices precatos narrat vetus fabula de invent. Gottlandiæ, Juri Gottlandico adnexa p. 48. a Rege Græciæ, liceret ipsis ibi habitare um ny ok nitbar, idque Regem de *mense uno ex communi loquendi usu interpretatum.* Statuitur item XVIII. i. WidherbB. UpL. Biter Häster häft, - - - ok spiller annars örknada fä, ok ljuter ei dödb af, ok tho sva at thåt är ei fört at tbula sadul ållå sila; tha skal han fa hanum sila fyllir um ny ok nidhar, eller en örj

bera ejusdem redhibendi esset facultas. Unde simul intellegitur, in quantum verum sit, quod contendit STIERNHÖÖK

karlgildan “præstabit ei aliud jumentum per mensem integrum”, vel ut idem exprimitur *XIII. WidbB. Hel/L.* mādbau bint är ofört ok ei längre “quamdiu hoc (jumentum læsum) ad operas est inhabile, nec longius”; pariter ac *LXV. BygdB. WestmL. & LVIII. BygnB. DalL.* Tba skal bamum fa silafyning tbärtil bans värder fört “quoad convaluerit ejus jumentum”; convalitum autem illud intra mensem leges præsumebant. Ex his autem ut meridiana clarissima luce adparerat excitato Juris Uplandici loco, cui exakte consonat *XXII. BygnB. SudermL.* sermonem minime esse, prout LUNDIO visum est, de equo lunatico non exhibendo, quippe quod & genio linguae & juris ipsius rationi ac scopo manifestissime repugnaret; sed de menstruo solum spatio, quo vicarium jumentum læso præstandum esset: ita nec dubium, quin loco de quo queritur, eadem plane in significazione istud *Ny och nödbar accipendum* sit. Quibus positis hic ejusdem exoritur sensus: *Qui servum vendit vel ancillam, præstabit omne dampnum, quod ex quacunque eorum noxa vel pacifragio qualicunque, intra exitum primi a venditione mensis in emtorem emergere poterit.* Si ergo noxa dedendus intra mensem esset servus, vel integra ejus aestimatio multæ loco solvenda, ematori jus erat eum redhibendi, recuperato simul emtionis pretio. Ne autem iniqlior foret venditoris conditio, menstrua præscriptione jus illud emtoris extinguebatur. Idem fere in vicinis quoque gentibus juris fuisse, indicio sunt Leges Norvegicae, quibus *Guletb. Lov. ManhB. c. 4* notante TYPHONE ROTHE in elegantissimo, cuius nuper copia nobis facta est opusculo, *Nordens Staets-färfattning för Lehnstiden I. Deel p. 19.* scitum erat, ut redhiberi posset ab emtore servus, si intra mensem a die emtionis elapsum adpareret, eum vaccarum ubera exsugere consuetum. Quæ quidem sanctio evidenter simul unum de servorum miseria exhibet testimonium.

hōōk in venditionibus servorum, ut equi & bovis, nullos emitori experientiae dies fuisse concessos (a).

§. XVII.

Competebat tandem & domino vi *proprietatis* jus *vindicandi* servum suum, vel aufugam, vel ab alio quo-cunque injuste sibi interceptum. Fiebat autem hæc vindicatio, aut *privata auctoritate*, quando dominus servum vel in fuga constitutum vel furto sibi ablatum in continenti persecutus, vel ab inventore, soluto inventionis præmio receptum, publica nulla adjutus ope, in potestatem suam denuo redegerat: aut *judiciaria via*, quando servum in alienam possessionem jam delatum, sed recognitum, legitimo Judicio adferendum sibi curavit. Priorem istam vindicationis speciem a domini quidem ipsius sollertia qua maximam partem pependisse nemo non intelligit. Providerant tamen leges, ne fugitivus aut furto surreptus ullibi unquam, ne in aula quidem Regis aut ArchiEpiscopi (en hierarchiam!) a persecutione domini esset immunis, & ne huic servum suum vel ancillam investiganti ac perquirenti, sub obtentu pacis domesticæ, opponere semet quisquam auderet (b). Inventori item, ut inventionem publice denunciandam ficeret erat insunctum, & præmiis sibi

(a) I. proxime citato.

(b) XVIII. ThjuvB. WGL. in pr. XXXVIII. Wadbam. ÖGL. VI. 12. SkåneL. Far man áftir bjona sit oc bittir thet, taki thet bort saclöst, bvar sum han bittir thet, jámväl i Kongsgarde oc ArchiBiskops, sum i annars Bondö. Ransac skal ångin man synja andrum, thår sum han vil ransaka efter bjona sinu.

sibi debiti quantitas jure definita (a). Succurrerant etiam Jura domino, quod suum esset judicialiter vindicaturo, introducta partim, ut modo diximus, testium in servorum emtionibus sollennitate; partim & concessa ei contra quemcunque etiam bonæ fidei possessorem vindiciarum actione. Attamen cum pro possessore, prout omnino æquum erat, præsumptio esset facienda; hujus autem præsumptionis ex adoptatis hoc ævo principiis, non is tantum esset effectus, ut possessor prior ad probandum suum dominium admittetur, sed & ut eo probante actori reprobationis negaretur beneficium (b); Possessore præterea suum *auctorem*, hoc suum iterum, & sic porro, *lau-*
dante, malamque purgante fidem, motam de evincendo item singulis his, alibi ad tertium (c), alibi ad quin-
tum

(a) *XVIII.* 2. *TbB. WGL.* Taker madber Tbrál ellár Am-
but a lóptigbum, tha skal lyfá sum Lag sigia. Hin skal luka
firi Unningiā lagb Tva óra innan Lans, half mark uthán Lans.
Sic fere in regno Gothicō. Cfr. *VI.* 12. *SkåneL.* & *Jus Ve-
tus Seland.* Lib. *III.* c. *XII.* in fine apud *ANCER* *I.* c. *P. I.* pp.
592. 593. item *Legg. Wilsg.* *IX.* 14. In Svecia autem valu-
isse videtur sanctio *Juris Uplandici* *III.* 3. *ManB.* Hittir Ma-
dber *Hemnbion* mans havi thridjung af fynd. Jure tamen *West-
mannico* c. *V.* *ManB.* sanctionem *Juris Gothicī* ut æquiorem
fortassis, adoptatam legimus.

(b) *XLIII.* 1. *ManB.* *Up/L.* Nu klandar madber sit, i hvat
stadb thet är hálft, hvat thet är hálver dött ållå quickt, Tha a
then man vitsord, sum bandamällum hafver. Han a vald vitna
til hemfödbu &c. cfr. *CXIII.* *ManB.* *WestmL.* & *VIII.* *TbjuvB.*
SudermL. *XVIII.* 1. *TbjuvB.* *WGL.*

(c) *XI.* *TbjuvB.* *WGL.* in pr. *Tbjufftolet* skal ledba til tri-
diá sáld. *VII.* 2. *WinsOB.* *ÖGL.* Kuma i tbrea sáldir, tha skal
til thridju sáld ledba; thár skal han sit lösa sum klandar; egh

tem (a), alibi denique ad sextum usque auctorem (b) denunciari oporteret, quo sic, quoties iteratis venditionibus servus per plures transisset manus, controversiam de evictione ipsa & de ejus præstatione una eademque sententia dirimere posset judex; pronum est ad intelligendum, quantis ambagibus impedita, quantisve difficultatibus obsita fuerit hæc vindicatio. Quapropter nec mirum quod si ab ingenuo, cui in servitutem redigi quoquo modo contigisset, ad libertatem fuisse proclamatum, nullus huic processui esset locus, sed hic, probata sua ingenuitate, mox & absque ulla circumductione in integrum restitueretur (c). Quod autem apud *Saxones* & *Suevos* usu invaluit, ut *colaphi* datione tanquam sollenni quodam symbolo consummaretur vindicationis actus, id nostratum moribus usu venisse non constat (d). Fugitivos domum reducitos

L

quod

ma han långår ledba, utan han se inrikes, sum firi hemföðbu vil värja.

(a) *VIII. ThjuvB. SudermL.* *Ei ma ledzen långber ganga*
än til femte mans.

(b) *XLIV. I. ManB. UpL.* *Nu ledbir thet bvar til annan*
til sjätta mans, ther ståds ledsn. - - - Åi ma thet hvatte atir
ållå fratræ ledba.

(c) *XXX. I. Wadbam. ÖGL.* *Tber skal frålsan löfa sum*
han hittis. Egb ma fråls at ledbznum ganga. cfr. *VI. II. SkL.*
oc tbz gange bort frålse fore ångin penning. Ex his autem
locis colligi posse videtur, olim emtori, si bona fide inge-
nuum sibi tervum comparasset, pretium ab ingenuo in liber-
tatem adserito fuisse restituendum. Id vero labente tempore
sic mutatum, ut pretium temper periculo esset emtoris, nisi
ipse de eo recuperando contra suum venditorem experiri
yellet.

(d) *Spec. Saxon. Lib. III. 32. Spec. Svev. c. 291. §. 4.*

quod adtinet, pro certo quidem adsumi potest illos suam temeritatem impune non tulisse. An vero peculiari quadam nota, ut prima fronte *fugere consuetos* semet proderent, eos compunxerint, definire non audemus. Tritum est, Græcos & Romanos, præter multiplicem aliam, qua in fugitivos servos sæviebant inclem tam litterarum notas frontibus eorum inuississe (*a*); fœdissimumque morem a CONSTANTINO demum *Magno* sublatum; atque tum in ejus locum aliud subrogatum fuisse, collaribus ferreis, fugæ indicium insculptis litteris perhibentibus eos circumdandi (*b*). Sed quamvis stigmatam veteri nostro juri non prorsus incognitam (*c*); adulteras etiam & lenones aurium & nasi abscissione ac decalvatione (*d*); fures item aurium vel perforatione vel mutilatione (*e*) dehonestatas fuisse in confessio sit: nullum tamen idoneum suppetit argumentum, quo mancipia propter solam fu-

171. Cfr. DU CANGE *Gloss. med. & inf. Latin.* voce *Transcornatio*.

(*a*) POTTER *Griech. Archæol.* I. 10. p. 134. seqq. PIGNORIUS *de Servis* p. 9. seqq.

(*b*) *I. 17. C. de pænis.* cfr. MOSCOW *de stigmate faciei humanae non inurendo*, *Opusc. Vol. I.* p. 91. seqq.

(*c*) *XXXVIII. 2. 3. GottlL.*

(*d*) *VI. in pr. ÅB. UpL. - - Tba misse lockð sinu, ok ðrun sin, ok ndsar; ok bete á horstakka.* Hinc & TACITUS *Germ. c. 19. Adulteram, accisis crinibus, nudatam coram propinquis expellit domo maritus.* Nasi autem abscissionem *Byzantinorum sapere mores observat HEINECC. Elem. Jur. Germ. Lib. II Tit. 23. §. 128. pp. 493. 494.* Cfr. DU CANGE *I. c. vocibus Denuatus, Decalvare.*

(*e*) *XXVII. ManbB. UpL. II. TbjuvB, SudermL. LXXIV. ManbB, WestmL. I. 57. Gottl. StL.*

fugiendi proterviam hujusmodi opprobiis affecta probari possit. Est potius notatu dignissimum, ceu & HEINECCIO jam animadversum (*a*), in prisca, quæ superfluit, Germanorum legibus nullam omnino occurrere de pœnis fugitivorum mentionem. Ut proinde mitiori aliqua castigatione, quam ejus deformia per omnem ætatem corpori impressa hærerent vestigia, spectantibus fastidium & horrorem creatura, coercitam fuisse illam fugiendi proclivitatem, tanto verosimilius videatur, quanto clarius apparet, domini ipsius non uno solum respectu intersuisse ne servus tetro adeo supplicio notaretur. Suspicionem aliquam de foedata & horum facie movere nihilominus cuiquam posset singularis, quæ in Adpendice Juris Scaniæ, om *Urbota mål*, legitur sanctio, qua integra homicidii vulgaris æstimatione multandus præcipitur, quisquis ambas ingenui alicujus nares diffinderet, addita ea ratione, quod fissæ utrinque nares signum essent servi (*b*). Verum enimvero ut omnes absque discrimine servos infami hac nota, ut ab ingenuis dignoscerentur, affectos, tantum non absconum foret sibi vel aliis persuadere velle: ita nec probabile, fugitivis singulis, cum & illis varia libertatis aliquando consequendæ pateret via, eandem fuisse impositam. Forte an *servis pœnæ*, illis in primis qui ob patratum furtum noxæ dediti omnem amississent recuperandæ libertatis spem, propria hæc fuit nota: quam præterea

L 2

non

(*a*) *I. c. Lib. II. Tit. 28. §. §. 355. 356. pp. 613. 614.*

(*b*) *c. 18 En om svo kan komma, atb en tagber nogithb frelså man och ristber ban a andre nos, the bôthå fore half mans bôth; en om rister a bodbe näsân, tba bôde ban forå fullâ manne bôthber tber forå; fordi atb thet är Trels merk och eig frels mantz.*

non tam *Svecico*, quam *Danico* potius Jure constitutam dixeris (a). In finitima nobis RUSSIA facinorosos ad perpetua servitia condemnatos hac adhuc dum macula deturpari solere certum est. Utrum vero istum morem e septentrione nostro una cum primis in ea gente legum statimib[us] acceperint, an a Constantinopolitanorum institutis eundem fuerint mutuati, nostrum jam non est discutere.

§. XVIII.

Sed de proprietate servorum ejusque conseptariis ad satietatem fortassis jam dictum. Sequitur ut de *jure illis utendi*, tanquam altera dominii particula, pauca in medium proferamus. Fuisse servos prout corporis robore, arte, ingeniove valerent, ad varias sive domesticas sive rusticas operas & opificia, imo & a dominis in dignitate aliqua constitutis ad honoratiora ministeria adhibitos, in superioribus jam monuimus (b); & quæ ibi fuere adlata repetere nulla refert. Sunt tamen alia quæ commemo rasce ab hoc loco alienum non erit. Primum in his esto, servos rusticos continuis fere operis mancipatos vixisse.

Non

(a) Adpendicem illam de *Urbota mål*, quam *Juri Scanico* a WALDEMARO II. Daniæ Rege digesto, subnexam diximus, totam quantam e *Jure Antiquo Selandico* WALDEMARI I. esse desumtam, & collatio docet ejusdem Adpendicis cum Lib. II. Juris istius Selandici apud ANCHER. *I. cit. p. 555. seqq.* & a Celeb. hoc Viro data opera est demonstratum *ibid. cap VII. p. 76. seqq.* Ut proinde hanc etiam Juris Scanici de ingenuo, servilis opprobrii nota non compungendo dispositionem inde (*cap. V. p. 557.*) petitam indubium sit,

(b) §. X. p. 36.

Non omnia laborum spiramenta; multo minus necessariam ad corpus reficiendum nocturnam requiem, negata iis contendimus. Id tantum volumus, pusillam admodum otiani facultatem illis fuisse relictam. Argumentum hujus rei esse poterit, quod cum HAKONUS Bonus, Rex, Norvegis suis in comitiis Frostensibus persuadere niteretur ut Christiana amplectentur sacra, septimumque ideo quemvis diem, laboribus missis, jejunantes festum agerent, hanc potissimum, quo minus Regi adsentiri possent, rationem profiterentur universi, destinata laboribus tempora sibi hoc pacto eripi, & necesse fore terram incultam jacere; obmurmurantibus item servis, requiem sibi a dominis indulatum iri desperantibus, se, si jejunii religione indicta cibus ipsis subtraheretur, operis vacare neutiquam valituros (*a*). Notari deinde meretur, omne ex servilibus ærumnis lucrum ad dominum, nullum plane ad mancipia ipsamet rediisse (*b*). Hinc cum nihil quidquam tanquam suum possiderent, mendicis æquiparantur (*c*). Hinc & quoties a propinquo servus in libertatem redimendus esset, illi suo & duorum sacramentalium juramento confirmandum incubuit, redemptionem sua non servi pecunia faciendam, nec a servo unquam pensandam (*d*); quandoquidem alias, ut Leges *Visigothorum* ratiocinantur, non pretium, sed res

L 3

servi

(*a*) STURLÆSON *Saga Hakonar Goda* c. XVII. P. I. p. 141.

(*b*) VI. 15. SkânL. Alt thet fâ anrôdugt hjonâ astar ē Bondans bâfdum, thet a Bonden at gôra af ebvat han vil, tbagår han givâr bjona sina frâlsâ eller thet løser sic til frâlses.

(*c*) IX. KirkB. UplL. Hemubion ok Stafkarla. STURLÆSON Sigurd Jorfalaf. *Saga* c. XXXIII. Thrâla edur Stafkarla.

(*d*) XVII. 1. ÅB. ÓGL. Ok svârja - - - at thet var Frânda fâ, ok egh hans fâ, ok egh vidbar giald hans fear.

servi sui, dominus ignorans accepisset (a). Verum tamen ab hac lege exempti quadantenus erant *vernæ*, quorum & hæc præ reliquis servis fuit prærogativa, ut peculium, pro dominorum ingenio, & fundi quem colendum accepérant qualitate, modo lautius, modo angustius, habere ipsis liceret, quo tanquam suo, ad dies vitæ, vel quamdiu servi manerent, uterentur, & sic quidem ut de eo vendere, mulctam sui delicti solvere, imo & libertatem sibi redimere possent (b). Quia autem usufructuario tantum jure

(a) *Lib. V. Tit. IV. c. 16.* cfr. *Capit. Lib. V. p. 359.*
GEORGISCH pp. 1995. 1502,

(b) *LXIX. ManB. WestmL. Dór mans foſtre, baver badhe Bo ok Boſkap, gør bade red ok rodb &c. XIII. 2. DrB. ÓGL. Án foſtra ma vitna, (ad probandum admittatur) ty at hans bo ſkal ſkiptas.* cfr. *XVI. fl. 1. c. & XLI. 1. um Thjupt. ibd.* Insignem huic argumento lucem foeneratur locus apud STURLÆSON. *Saga af Ólavi binom Helga c. XXII.* quem, partim quod quæ apud Norvegos uſu obtinuerant nec a noſtratiuum moribus prorsus aliena fuſſe videantur, partim quod ostendat quomodo providentiores & frugi Patres familias ſuos trātaverint servos, integrum adponere lubet. Ita autem ibi, fecundum versionem SCHÖNINGII: *Erlingus (Herserus) domi ſemper aluit triginta mancipia, præter alios homines (servos) feminas.* Servorum ſingulis ſua quotidie pena diſtribuit, quibus *absolutis*, eorum reliquit arbitrio, cuicunque id erat volupe ſua curare negotia temporibus vespertinis aut nocturnis; bis etiam dedit demensa agrorum, quos ſerere & ſegetes perceptas ſibimet in uſum ad opes quærendas vertere poſſent; ſingulis quoque certa poſuit laborum pena, & ſua, quæ ſolverent, redimendæ libertatis pretia, Multi igitur pretio iſto intra annum primum aut ſecundum ſoluto, libertatem vindicarunt, omnes quibus non-nihil favebat fortuna, intra tertium. Hac pecunia ſibi alia mancipia emit Erlingus: libertos vero ſuos partim ad hæleum capturam adhibuit, partim ad alias res lucrandas: quidam eorum

jure hæc tenebant bona; igitur quidquid cum aut diem obirent, aut manumisssi vel redenti potestate dominica exirent, reliquum ex iis esset, ad dominum relabebatur (a). Vnde & ratio reddi posse videtur, cur apud Germanos, si *servo casato*, de peculio suo, absque sua culpa, surto aut rapina quid fuisse ablatum, dominus illi eo nomine satisfacere teneretur (b). Porro silentio haud est prætereundum, servis, præter cætera quibus occupari solebant ministeria, exsecutionem etiam sententiarum capitalium mandari haud raro consuevit. Neminem, nisi in institutis gentium plane hospitem fugit, apud antiquiores populos fere omnes, nullum unquam exstitisse professum *carnificem*, sed capitum supplicium, Judicis licet auctoritate decretum, vel ab universo adstantium cœtu, testibus plenarumque præeuntibus, vel a militibus, vel ab aliquo ex ipso Judieum collegio, vel denique ab *Adore* ipso, proximis suis cognatis opem ferentibus, a reo fuisse sumtum, prout id ab aliis jam, data opera eruditissime est ostensum (c). Idem & apud nostrates obtinuit. Evincunt namque

cæsis sylvis domicilia ibi & sedes sibi pararunt. Omnibus utres quoque augerentur incremento, op̄i fuit & auxilio. Intelligitur ex his, qui factum, ut servi hujus ejusdem Erlingi frumentum haberent ac polentam, (korn oc malt) quæ Asbirno venderent. *Ibd. c. CXXIII. p. 186.*

(a) XIII. ÅB. ÖGL. & XXIX. 1. GiptB. ibd. *Tba dör foſſre, (servus); Tba taker then ban atte tva lyti af bo: - - - Nu dör Foſſra (serva), taki then wan a til bånnar, omynd bånnna ok tbriðjung af bo.* Cfr. SkL. loc. proxime cit.

(b) Spec. Saxon. Lib. III. Art. 6. Spec. Svev. c. CCLVII. §. §. 3. 4. 5.

(c) Legi hac de re instar omnium meretur doctissima Jo. SAM. FRID. BOEHMERI *Dissert. de Executionis pænarum capi-*

que ad fatim leges, capitis sententiam ad effectum perducere, ad *actoris*, cuius, in causis præsertim homicidii, partibus, proximum occisi agnatum defungi oportebat, officium pertinuisse, eodem omnino jure, quo, cum adhuc in statu viverent naturali, cognati sanguinis vindicta ad eundem spectare credebatur (a). Hinc quamquam in dubium vocari nequeat, Actores ipsos, a propinquis suis & famulis adjutos sanguinaria supplicia homicidis, furibus, aliisque, quod rarius cæterum acciderat, ad mortem damnatis inflixisse, membrisque, ubi id sententia posceret vel consuetudo, mutilasse; eumque morem, in se quidem minime laudabilem, cum poenit, hac ratione ex privata iracundia secreto velut sumtis, nimis plerumque ad excruciantum delinquentem, parum semper vel nihil ad publicum exemplum inest, hic pariter ac in cognatis gentibus ad sæculum fere XIV. viguisse (b): attamen Principibus saltim mature satis usu
venis-

talium honestate. Halæ Magd. a. 1738. edita. cfr. KRESSII Comment. ad Constit. Crim. Carol. Art. 96-98. pp. 255. 256.

(a) Ex innumeris fere, quibus probari hoc posset, legum locis allegasse sufficiat *XXXVIII. ManbB. UplL. in pr. LXXIV. ManbB. WestmL. Sidban magba the ban a galga ok grén lata ok ther upbángia. XVIII. 2. WidberbB. UplL. Havi Malságanden vald, hvat ban vil lif bans taka ok upbángia eller ei. II. 4. DrB. ÖGL. Ther skal ban vitna lata ok sedan balsbugga. XXXII. 1. Um Thjuptm. ibd. Thær ma ban binda medb ok upbángia. III. ThjuvB. SudermL. Tba söke Malságber ban til sunna Thjuf ok hánge up fidban med dom. XXXVII. ManbB. UplL. Sidban a Malságbandin vald hvat ban bálder vil taka Thre marker - - - eller örun af banum ikára. Cfr. II. ThjuvB. SudermL. II. 1. TjuvB. WGL. XXVIII. 1. Manb. HelsL. XXVIII. EdsÖB. ÖGL.*

(b) Fit quidem in *Jure Birc. c. X. §. 7. mentio lictoris*

venisse, ut quas ipsimet pronunciassent ferales sententias, earum executionem, non honoratori suo comitatui, sed vilioribus ut plurimum mancipiis delegarent, annales haud obscure innuunt. Sic OLAVUS Sanctus servis suis præcepit, ut Asbiornum homicidam neci darent (a). MAGNUS Nudipes similiter Thorerum Crassum & Egillum seditionis reos a servis suspendi fecit (b). HARALDUS Gyllius imperii æmulum MAGNUM Cæcum bello captum servis mutilandum tradidit (c): nec dubitandum quin & iisdem ad Ivarum Otzori filium oculis privandum; Hakonum Facurum capite percutiendum, & gulam Reinero Episcopo laqueo frangendam ministris usus fuerit (d). Quemadmodum autem Regum ad exempla componere semet sollet orbis: ita tuto hinc inferri posse opinamur ab iis primum, qui aut dignitate aliqua præcellerent, aut opibus

M

magis

publici, Stupugræven, cuius erat carceris urbici custodiam agere, & fustigationis saltim poenam sotibus infligere. Habentur &c in Jure Munic. Gotland. integra duo capita LIX. & LX. van Böddel- Rechte "de jure carnificis"; verum hæc instituta sequioris esse ævi & e Germanorum municipiis ad nos advecta nemo dubitaverit. Cfr. EHRENSTRÅLE Proc. Crim. c. XVIII. §. 87-92.

(a) STURLÆSON Olaf den H. Saga c. 126.

(b) Ibid. Magnus Barfoths Sag. c. 6.

(c) Ibid. K. Magnus Blindex och Harald Gylles Sag. c. 8. ubi secundum versionem latinam Edit. Perringkoldianæ T. II. p. 295. hæc leguntur: *Itaque in potestatem servorum Regiorum (Kongs Thrålom) traditus (Magnus Cæcus) membris miserum in modum mutilabatur, effosis oculis, truncato pede ejus altero tandemque etiam genitalibus abscissis. Barbariem temporum hæc olent, & ostendunt simul, quam difficilis sit in poenis moderationi ubi proprius punientis dolor accedit.*

(d) STURLÆSON l. proxime alleg.

magis valerent frequentari cœptum, & ab his sensim ad reliquos ingenuos propagatum, ut quoties ipsis incumberet, sceleratis, qui contra se delinquissent, pœnam capitum aut aliam corporis afflictivam irrogare, servorum opera ad sordidum & sanguinarium istud negotium perficiendum uterentur. Qua & re, concurrentibus simul aliis ex mutata & Juris criminalis facie & fori disciplina caussis, tandem accidit, ut quod in se minime dishonestum erat carnificis officium tanquam macula quadam adspersum, honestioris loci hominibus non satis conveniens, ideoque in abjectæ & vilissimæ sortis homines conjiciendum, non sine aliquo publicæ rei commodo, censeri inciperet. Quod tamen diligentius excutere a proposito jam est alienum. Propius ad rem nostram facit observasse, ut jumenta, sic & mancipia a suis dominis, vel *locationis conductionis*, vel *commodati* contractu, aliis ad utendum data legibus prohiberi; atque tum quidem *conducentem* vel *commodatarium* ad delicta, si quæ quamdiu in sua esset domo patrasset *mancipium*, luenda fuisse obligatum (a).

§. XIX.

Tertium & ultimum quod ex ipsa dominii notione patribus familias nascebatur jus speciale in servis, jus erat illis *utendi fruendi*, id est prolem ex mancipiis suis progenitam suam faciendi (b). Ut vero quæ de servili so-

(a) XIII. 2. RåtlB. WGL. Låner Madber Manni Tbrål sin, sværi bin sakum, är vid lani baver takit, emådan han är i hans vardenade.

(b) Notandum hic, *Fruitus* nomine apud IC:tos regulatiter non aliam venire rei nostræ accessionem, quam quæ ex

bole est doctrina perspicue proponi queat, necesse est, de *conjugiis servorum* & quid circa illa juris fuerit primum dispiciamus. Absit, ut in numeroſa gente, nullis vitiorum irritamentis circumdata, nullis ſpectaculorum illecebris corrupta, & parvo ac parabili ut plurimum vietu contenta; in qua ſepta agebatur pudicitia; in qua tantus castitatis honos ut nullam morum partem magis laudaveris; & in qua denique feminæ non tam maritum quam matrimonium potius amare videbantur (a); promiscuos vel ipſorummet mancipiorum concubitus toleratos in animum quisquam ſibi inducat. Postulabat omnino domesticæ disciplinæ ratio, quam religioſe ſervari Patrum familias tanto magis intererat, quanto in regendis privatis eujusque penatibus exiliores eſſent quas imperium civile ſibi arrogabat partes, ut intra decori orbitam coerceretur ſervilis libido; ut unicuique proinde ſervo generandi cupiditate flagrantí ſua eſſet vel conjux vel contubernalis; & ut inviolata inter hos ſubſifteret genialis thori fides. Si cui dubia videatur hujus nostræ adſertionis veritas, ſolam illi ſcrupulos omnes exempturam confidimus pœnam, ſervorum & ancillarum ſive ſtupris ſive adulteriis, ſecus quam apud Romanos uſu venit, ut infra docebitur, propositam, quippe cui admissa ſententia contraria nullus futurus fuifet locus. Adparet itaque exſtitiffe ſervis etiam ſuum qua-

M 2

lecun-

ipsa re naturaliter enaſcuntur, ut ſunt animalium fetus & ancillarum partus. Quæ enim non ex ipſo corpoře rei prove- niunt, ſed ex alia cauſa jure percipiuntur, ut vecturae jumentorum, opera ſervorum, uſuræ &c. ea, proprie loquendo, non fructus eſſe, ſed fructuum vicem obtinere dicuntur. Cfr. VICAT. *Vocab. Juris v. Fructus.*

(a) TACITUS *l. c. c. XVIII. XIX.*

lecanque *jus connubii* (a). Quia autem ex inconsideratis eorundem conjunctionibus non potuisset non multiplex in rem domini damnum emergere; nullo negotio intelligitur ex horum in primis voluntate laudati juris exercitium pependisse. Non sane metuendum erat ne hac sua potestate ad denegandam simpliciter mancipiis libertatem, quam natura omnibus commendavit, abuterentur domini, quibus vix alia certior, quam per insignem vernarum numerum ad opulentiani patebat via. Id solum præcaveri oportuit, ne furtivis nuptiis vel turbas in familia excitarrent, vel operarum quodam detimento dominum multarent. Introductum hinc fuit, ne valida unquam censerentur servilia conjugia nisi vel consentiente domino fuissent inita, vel is ex post facto rata eadem habuisset. Et quemadmodum generaliter hoc obtinuit; ita tum præcipue rigida illius juris urgeri suevit observatio, cum ex aliena familia servus vel serva vitæ confortem sibi præoptarent. (b). Quumque hac in re ad domum rite gubernandam plurimum omnino situm esset momenti; neque obscurum esse

(a) Fuit id Germanis omnibus commune, ut diligentiores servilis pudicitiae, quam a Romanis siebat, agerent eum. Hinc frequens in antiquis Legibus *ancillæ maritatem & ancillæ virginis* mentio. Vid. Legg. *Baimar.* Tit. VII. 12. 13. Hinc crebræ de non diuellendis servorum conjugiis constitutiones.

(b) Hinc est, quod Jura nostra consensum dominorum non tam requirere, quam ut absolute necessarium supponere videoas. Sic XIX. 1. AB. *Upl.* *Nu taker frâls Madber ofrâlfjä Kunu med râts ãghande vilja:* & XXIX. 2. *GiptB.* OGEL. *Nu giptir Madber Fostru sina Fostra annars mans:* áru ther badbir vidber van agu til thera: Tha &c. cfr. II. 5. 6. *GiptB.* WGL. XXIX. AB. *WeßmL.*

esse potest, qui factum fuerit, ut cum post recepta Christiana sacra nova exsurgeret de matrimonio doctrina, ut quod olim meri *contractus civilis* habebat nomen, *spirituale* quid involvere jam crederetur: Pontificesque ideo Romani, causas omnes matrimoniales ad suum tribunal pertracturi, id agerent, ut in servorum quoque nuptiis *sacerdotalis benedictionis* admitteretur follennitas; idemque post adiectam conjugio *Sacramenti* notionem acrius adhuc urgere non desisterent, quo sic, quae absque domini consensu fuissent contractae, non amplius privato hujus arbitrio, sed ex Episcopi sententia dirimendas, pervincerent, eoque novam Clero & lucrandi materiem & dominatus sui extendendi campum aperirent; pertinaciter adeo subdolis his consiliis resisterent, obsequentiore fere in cæteris nostrates, ut vix ante saeculi XIII. initia, cum jam heberceret servitutis rigor, sacerdotalem copulam, tanquam ad substantiam matrimonii necessariam aut sibi, aut servis suis obtrudi paterentur (a). Verum ut ex statu, consuetudine & legibus cuiusvis civitatis pendet, quos unius vel alterius classis hominum nuptiis tributos velit *effectus civiles*:

M 3

les:

(a) Ex Litteris Pontif. ALEXANDRI III. ad STEPHANUM A. EPISCOPUM UPSALIENSEM (anno 1163 vel 1164 datis) apud OERNHIELM. in Hist. Eccl. Suiog. p. 507. seqq. patet, eo nondum tempore receptam fuisse sacerdotalem in nuptiis copulam. cfr. A CELSE Bullar. Suiog. § XXX. 14. p. 41. item LAGERBRING Sv. R. Hist. P. II. c. VIII. §. §. 6. 7. & Ejusd. Dissert. de hie-rologia in nuptiis follenni. In Jure tamen Uplandico consecratio nuptialis servis quoque impertienda jam præcipitur IX. KrkB. cfr. XIX. ÅB. ibd. Legi cæterum de hoc argomento merentur GUNDLING de conjugio servorum in Gundlingian. Part. X. Artic. 2. & BOEHMER Juris Eccles. Protest. Lib. IV. Tit. IX. Tom. IV. p. 77. seqq.

les: ita &, quamvis jure connubii fruerentur servi, non eadem tamen usque quaque qua illos ac qua *ingenuos* *jurium* matrimonialium fuit ratio. Dum autem de servili-
bus jam quæstio est nuptiis, duo adéquate a se invicem
distinguendi sunt easus. Vel enim contrahentium alter *ser-
vili*, alter *ingenuæ* aut *libertinæ* erant conditionis; vel ut-
rique *servitutis* jugo subditi. In priori casu, si scientes
& quorum intererat adnuentibus, in perpetuam vitæ con-
suetudinem ambo consensissent, nuptias id vocabant (a).
Intercessit sane *inæquales* has disparis conditionis homi-
num, & *æquales* ingenuorum utrinque conjunctiones, haud
leve quoddam, ceu & qua partem suprà indigitavimus (b),
jurum diserimen. Etenim quæ sciens servile elegisset
contubernium *ingenua*, nonnulla dotis sibi debitæ parte
mul-

(a) Quod si error circa conditionem feminæ caussam nup-
tiis dedisset, tum procul in errorem istum vel a domi-
no ancillæ, vel ab ancilla ipsam statum suum dolose reti-
cente aut ingenuitatem mentiente, fuit inductus. Si prius,
subsistebant nuptiæ, sic tamen ut qui in dolo versatus fuerat
dominus, ne fraus sua sibi prodesset, ad ancillam libertate
donandam cogeretur. Vid. XXIX. *GiptB.* *ÖGL.* *Nu bidbir
fråls Madber Fostru,* Bonde kallar bana frålsa vara: *Havin* *tber
firi* *gifsit van finne* *ok tbōn varin* *fråls.* Sin posterius *nullum*
& *irritum* habebatur matrimonium, indulta decepto libera
inde recedendi facultate, ceu id facile colligitur ex IV. *ÅB.*
WestmL quippe in quo loco, secundum ipsam juris naturalis
simplicitatem, error circa qualitatem personæ physicam aut
moralem justificam præbuisse supponitur *repudii* caussam. cfr.
XXIX. 1. *GB.* *ÖGL.* An vero matrimonium inter *ingenuam*
& *servum* dolose copulatos, subsequenti hujus manumissione
eousque convalescere potuerit, ut *ingenuæ* resilire inde non
liceret, nos equidem valde dubitamus.

(b) §. IX. p. 27.

multabatur (a): Et quam jure communionis alter ex alterius bonis percipere deberet *legitimam*, eam servilis conjux non sibi aut suis heredibus sed domino suo adquirerebat (b). *Levis quoque notæ macula* laborare putabatur, quæ ex hujusmodi nuptiis nascebatur proles (c). Sed minoris haec omnia esse videbantur momenti, quam ut ad honorificum *legitimi matrimonii* nomen huic contractui, quamvis & publici faporis non esset, denegandum sufficie-

(a) XXIX. 1. *GiptB. ÓGL.* Nu bidber Fostre frálsa kunu; ok ban vet at ban ár Fostre. Tha mískas rättir bánnar: O-mynd bánnar áru siax óra. Alias enim minima ex hoc Jure dotis quantitas novem orarum erat. II. Fl. ibd. cfr. II. 4. *GiptB. WGL.*

(b) XXIX. 1. *GiptB. ÓGL.* Tba dör fostre, tha taker then ban atte Tva lyti af bo. - - Nu dör fostra, taki then van a til bánnar omynd bánnra, ok tbriðiung af bono. Consequitur autem ex his, ancillas ingenuis nuptias, eo ipso a servili nexu, veteri jure minime fuisse liberatas. cfr. STIERNHÓÐK I. c. p. 224 Unde & notandus VERELIUS, qui non adtentu antiquioris & novioris Juris discrimine, in *Notis ad Hist. Gotbr.* p. 22. ex XIX. ÁB. *UpL*. servas, ingenuis in matrimonium, collocatas, generatim liberas factas adfirmavit. Attamen & in ultima retro antiquitate id obtinuisse videtur ut serva, quam dominus ipse uxorem duxit, eo actu in libertatem adserata censeretur. XXIX. *GiptB. ÓGL.* in pr.

(c) Sic Proceres Sueciæ fractam fidem OLAVO SkottKonnung exprobrarunt, quod cum INGEGERDEM filiam, Regia utrinque propria natam OLAVO *Craffo* Norvegiæ Regi in uxorem promisisset, ASTRIDAM tamen serva genitam, haud secus ac pro auro argillam redditurus, dedisset, STURLÆSON. *Saga af Olafi binum Hélda* c. XCVI. p. 137. Idem de Rege eligendo deliberaturi JACOBUM postea ANUNDUM ejusdem Regis filium EMUNDO prætulerunt, quod hic esset *Ambattar son end Windverski at hálfri átt.* ibd. p. 141.

cerent (a). Unde & patriam in liberos potestatem omnino illibatam his conjugibus jura vindicaverant. In posteriori contra casu, licet isti servorum ac ancillarum consortioni, inspecta naturali ratione ad matrimonii essentiam nihil quidquam deesset; quia tamen, non omnibus modo, quae justas consequebantur nuptias, destitueretur effectibus civilibus, verum & patriam, quae a natura est, potestatem leges eidem ademissa; nullibi eam *legitimi matrimonii* titulo cohonestatam, quemadmodum nec his in contubernio viventibus mariti & uxoris adpellationes tributas unquam reperies (b). Cæterum vetustiori ævo indul-

(a) Confirmant id leges nostræ, quæ inæquales hujuscemodi nuptias adpellant *Lagba Giptning VII. GiptnB. Dall.* & contractas medb *Lagb ok Landsrätt. XIX. 1. AB. Up/L.* cfr. XXXIX. AB. *WestinL. II. 4. 5. GiptB. WGL.* & XXIX. 1. *GiptB. ÖGL.*

(b) Mancipium, quod in contubernio, ut Romanis dicebatur, cum ancilla vivebat *kjápsir* nostratisbus dictum evincunt II. 6. *GiptB. WGL.* & XXIX. *GiptB. ÖGL. in fin.* cfr. STIERNHIELM in *Ind. ad LL. Westrog.* voce *Kjápsir.* Jam cum *Kjápsir* proprie non servum notet, sed concubinum, ceu id liquidò colligitur & ex ipsa originatione vocis, *Kebe* enim & *Kebs* Germanis pellex est, vid. WACHTER *Gloss. German.* p. 822. & SCHILTER *Gloss. Teuton.* voce *Kebsen* p. 504. & ex *frensi* ejusdem usu, ut XVII. AB. *ÖGL.* *Nu ma egb then annan Iøsa, sum sjálfver är löstir, ok egb tha Kunu sum ban är KJÅPSIR til.* “Nemo alterum (e servitute) redimat, qui ipse redemptus est; nec quisquam ancillam (alienam) cuius est concubinus”: efficitur inde mancipiorum conjugia, ut fere apud Romanos, pro concubinatu habita fuisse. Quod vero peculiari nomine *Hjalágbí* eadem a legitimis matrimonii distinxerint, prout vult LUNDIUS *Dissert de connubio c. III. §. 1.* id quidem firmo satis carere videtur fundamento; nec locus

dultum fuisse servis thalami sociam sine omni sua impensa
sibi adsciscere, dominosque, quorum id e re erat, ad con-
ciliandas eorum conjunctiones gratis suam interposuisse
auctoritatem admodum est credibile. Sequiori vero æ-
tate, cum & quæ absque inhumanitatis nota negari non
poterant officia, præsenti pecunia vendi cœpissent, in mo-
rem abiit, ut servi, pro impetrata a domino conjugis du-
cendæ licentia ad pendendum ex suo peculio eogerentur
censum quendam, quem si pro conserva, *Maritagium*, sive
pro aliena ancilla obtinenda penderetur, *Forismaritagium*
medii ævi Scriptores vocant (a). Nec improbabilis
est, quod conjectit Illustr. BOEHMER (b) Clerum, cui
solenne erat nullam unquam, quæ sui quoquo modo es-
set arbitrii, concessionem, sine numerata impertiri pecu-
nia, introduceendo huic juri suo exemplo prælusisse. Cæ-
terum si vel in *Scotia*, vel in *Belgio*, vel alibi terrarum
vigerit unquam impudicum *Jus Marchettæ*, cuius inva-
lescente Christianismo in tributum, quo *homo proprius*
sponfæ virginitatem redimere a domino deberet, commu-
tati, haud obscura etiamnum in legibus & institutis mul-

N

ta-

VIII. 5. AB. WGL. qui de superinducta solum legitimæ uxori
serva agit, isti opinioni patruginatur.

(a) II. 6. GiptB. WGL. *Wil Thral fa Huskono, givi Tva*
dra til them är bana σ. Nulla autem nisi unico hoc loco in
Jure nostro occurrit hujus census mentio. Cujus tamen rei
vix alia esse videtur caussa, quam quod vel infrequentior e-
jus fuerit usus, vel quod mitigata jam insigniter circa ea tem-
pora, quibus digesti sunt reliqui legum codices, servitute,
necessitas ejusdem præstanti exoleverit. Sed quæ hujus vexti-
galis in aliis gentibus obtinuerit ratio, docet præter alios du-
CANGE l. c. vocibus *Maritagium*, *Forismaritagium*.

(b) *Jur. Eccles. Protest. Lib. IV. Tit. IX. §. 7.*

tarum gentium observari vestigia nonnullis est persuasum
 (a), illud a nostratum saltim pudore longe sicut remotissimum.

§. XX.

Quibus præmissis, primum nobis jam erit jura dominorum circa acquisitionem prolis servilis explicare. De sobole ex inæquali matrimonio progenita, nullam hic amplius quæstionem moveri posse, ex principiis antea positis facile colligitur. In ea namque, ad libertatem videlicet nata & patriæ potestati subjecta, domino servilis parentis, sive hic pater esset sive mater, nihil omnino juris competuisse, evidens est (b). Ut proinde ad prolem, parentibus ab utroque latere servis procreatam, omnis nostra jam redeat disputatio. Quod autem hæc, si eodem utriusque parentes continerentur dominio, ejus, cuius hi erant, ipsa nativitate redditæ fuerit propria, id quidem satvidetur expeditum. Sin divisum esset inter diversos dominos contubernium, tum an ad matris, an patris dominum, vel an, tanquam communis, ad utrumque pertinue-

(a) De inverecundo hoc jure videantur DU CANGE l. c. voce *Marchetta*, GUNDLING l. c. §. 29. WACHTER l. c. voce *Reit-Schoss*, præter plures quos adducit WESTPHAL. *Monum. Cimbr.* T. IV. p. 58. in notis, ubi tamen, pariter ac a Wachtero factum, mera esse contendit petulantium ingeniorum figmenta, quæ de vestigali Marchettæ vulgo narrantur, iisque comminiscendis Maritagii censem occasionem dedit.

(b) Supra §. IX. p. 23. seqq. hanc materiam plenius excusimus: ubi & ostendimus, quomodo idem etiam qua problem valuerit ex illicito ingenui cum serva concubitu futceptam. Cfr. XXIX. 1. *GiptB. OGL.* XIX. 1. 2. *AB. UpL.* XXXIX. *AB. WestmL.*

nuerit nata inde soboles, & quotam utriusque, in postremo hoc casu, ejus partem mores olim adsignaverint, definire paullo est difficilius. Dubitari quidem nequit, prolem ex contubernio insciis nec ratihabentibus dominis inito, susceptam, domino matris fuisse adquisitam. Quod enim in iumentis, id haec tenus in servis valebat, ut partus ventrem sequeretur (a). Sed si consentientibus utrinque dominis semet sociassent servus & serva, an & tum idem obtinuerit, non æque est exploratum. Variasse super hac re gentium instituta, satis constat. *Longobardi* prolem domino matris addicebant (b). *Saxones* & finitimi his *Germani* dominum patris præferebant (c); quod & *Anglis* placuit (d). *Visigothi* partum vel ejus pretium inter utrumque dominum æqualiter dividendum volebant (e). Idem & *Francorum* moribus fuit receptum (f). *OstroGothi* in Italia, inter partum *ancillæ domesticæ* & *originariæ* seu adscriptitiæ discribent faciebant, illum dominò ventris in solidum, hunc vero, ex *originario* alieno conceptum, dominò patris qua bessem, matris, qua trientem adsignantes (g): qua in re Jus etiam Romanum sibi habebant consentiens (h). In patria, *Sveonum* legibus nihil super hac re

N 2

fan-

(a) XXIX. 2. *GiptB.* ÖGL. in fin. *Nu ganger Fostre mans*
äpter *Fostro:* *Tba a egb Kjäpsir innan barnum.*

(b) *Rotharis Legg.* l. 220. *Luitpr. Legg.* *Lib. VI.* 73.

(c) *Spec. Saxon.* *Lib. III.* art. 73. cfr. *BOEHMER* l. c. §. 11.

(d) DU CANGE voce *servus*.

(e) *Legg. Visig.* *Lib. X.* *Tit. I.* l. 17.

(f) DU CANGE voce *Foris-mariitagium*.

(g) *Edit. THEODERICI* l. 65. 66. 67.

(h) *Vid. Cod. THEOD.* *Lib. V.* *Tit. X.* de *inquilinis & co-*
lon. cfr. *Novell. Valentin.* *Tit. XII.* ad fin.

sancitum reperimus, forte quod domini, mutuo suo con-
fensu tales conciliantes nuptias, de ventura ex illis pro-
le, simul inter se pacisci, omnemque sic de ea contentio-
nis materiem præcidere solerent. *Gothica autem si in-*
spiciamus Jura, in diversa abire videntur. Existima vit
saltim *STIERNHIELM* (a), sancctionem *Juris Westrogothi-
ci*, qua servo, vel, quod haud dubie idem valet, domino
servi omne jus negatur in prole ex aliena serva procrea-
ta (b), generaliter olim obtinuisse: *Ostrogothici contra Ju-
ris dispositionem*, qua proles utroque parete verna (*Fo-
stre och Fostra*) genita, inter dominos patris & matris sic
partienda præcipitur ut is duas, hie tertiam ejus partem
acciperet (c), recentioris esse ævi, atque ea ipsa jus an-
tiquum fuisse mutatum. At valde veremur ne ulla inter
duas has leges, quantumvis primo obtuta a se invicem
discrepantes, adsit pugna. Quis est qui non videt in Ju-
re Ostrogothico agi de matrimoniiis tantum vernarum, quos
præ cæteris servis liberalius habitos, agris subinde, sub
certa præstationum lege colendis, præpositos, lautiore id-
eo peculio instructos, & separatis a herili familia domici-
liis haud raro usos, in superioribus passim observavimus:
Et ipsam præterea hujus Juris sancctionem, de adquæstu
horum ac filiis, post mortem alterutrius conjugis dividen-
dis,

(a) In *Ind. ad LL. Westrog.* voce *Kjápsir.*

(b) II. 6. *Gipt. Wil Tbrál ja Huskono, - - - a ákki kjáp-
fir i barnum.*

(c) XXIX. 2. *GiptB. Nu giptir Madber Fostru sina Fo-
stra annars mans; - - Nu aflu tbón bos ok barna ok döja tbón;*
*Tba taker bin sum Fostruna atte omyndena ok tbridzung af bo
ok sva af barnum, ok bin sum Fostran atte Tva lyti af bo ok
sva af barnum.*

dis; ejus esse indolis, ut ad *domestica mancipia*, quorum
loboles in ipsa domo Patris familias & alenda & educan-
da erat, ne applicari quidem ulla ratione posse. Arbitra-
mur itaque, quandiu vigeret servitus, nec aliter inter do-
minos convenisset, eo nostrates usos fuisse jure, ut proles
ex domestica ancilla matrem sequeretur: *vernartm* au-
tem, quibus fundorum cultus mandatus erat, filii, inter
dominos patris & matris inæqualiter, prout jam diximus,
communes essent, alterutro deum parente mortuo, di-
videndi. Nec certe probabilis ulla adest ratio, cur novio-
si jure hoc sic constitutum comminiscamur. An enim quid
impedit, quo iniatis Scandinaviæ nostræ morem vindice-
mus, quem profectis hinc Ostrogothis in Italia fæculo
jam quinto usitatam fuisse, leges eorum, ceu nuper audi-
vimus, commonstrant.

§. XXI.

Hæc, quam per singulas suas partes jam adumbravimus, dominicæ in patria potestatis olim fuit amplitudo. Vidimus eam nullis conclusam terminis, in tantum patuisse, in quantum extendere eam dominis liberet. Ut ve-
ro hos, quod sèpius innuimus, potestatem suam humani-
tate quadam temperasse, eo clarius adpareat, juvabit non-
nulla, quæ leges nobis servarunt, ejus rei adduxisse speci-
mina paullo exstantiora. Sic servilem prolem tenere sa-
tis fotam, nec catellorum instar habitam, ex sollenni col-
ligitur juramenti formula in evictionibus vernarum adhi-
beri solita. Jurare scilicet cogebatur *ad*or, servum in sua
domo natum, cunis mandatum, fasciis involutum & ma-
ternis uberibus lactatum (a). Porro, sicut ipsimet domi-

(a) XVI, 1. ThjuvB. WGL, Bidki sva sár Gudb boll, - - at

ni, deficientibus felicitet aliis tædii levandi & temporis fallendi modis, nativa barbaris cupiditate, præcipuam quan-dam ex compotationibus capiebant voluptatem, iisque ideo tanto indulgebant impensius (*a*); ita nec servos suos horum exfortes esse volebant gaudiorum. In majoribus ergo anniversariis festis largiori illos cibo & potu recreabant (*b*); imo sponsaliorum, nuptiarum & exequiarum follennitatibus, tamquam totidem legitimis convivis, eos adhibebant. Quoniam vero crebræ in his, ut inter vino-lentos oborirentur rixæ, eæque raro conviciis, sapientia & vulneribus transfigerentur; igitur, ut servorum, quos ludibriis ac contumeliis magis obnoxios intellexerant, securitati prospicerent, vim quamecumque & injuriam, in lætioribus hujuscemodi conventibus iis illatam, pari, ac si in ingenuos admissa fuisset, pœna vindicandam censebant (*c*). Sed haec pro præsenti sufficient occasione. Plura hue pertinentia, infra, ubi de delictis servorum agetur, suppeditabimus.

jak födde han hemā i busum ok häskap, ther didbi ok drak mjölk af Modbor spenā, ther var i kláðbum vafder ok i vaggū lagder. --

(*a*) TACITUS *I. c. c. 22. 23.*

(*b*) Exemplum præbent servi Thoreri Jemtiæ Legiferi, quibus in festo Jolensi tantum dabatur cerevisia ut præ ebriestate, captivorum, quos custodiendos acceperant obliviscerentur. STURLÆSON *Olaf H. Saga. c. 151. pp. 249. 250.*

(*c*) VII. 1. MædrB. WGL. Ther áru tbry ööl, ár jam-mykit skal bôta at Tbról sunn Tbjângn: Ait ár Brullóp: annat Gifftár-öl; tbridiá ár Árvit-öl. Hæc eadem sunt convivia quæ ibd. III. 3. 4 GiptB. Tbri lagá Ölfstámur, & IX. GiptB. OGL. in pr. Lagba drykkiu, legitimæ compotationes, vocantur.